

Jaarverslag 2016 NV Fryslân Miljeu

Leeuwarden, 8 juni 2017

Omrin is handelsnaam van N.V. Fryslân Miljeu

Versie: definitief
Datum: juni 2017

Aanbieding jaarverslag	5
Bericht van de Raad van Commissarissen aan de Algemene Vergadering	5
Samenstelling van de Raad van Commissarissen	7
Bestuursverslag	8
Inleiding	8
Hoofdpijnen financiële ontwikkelingen	8
Beleidskaders circulaire economie	8
Strategie Omrin 2017-2020.....	9
Circulair Friesland en duurzame mobiliteit	10
Realiseren VANG-doelstellingen.....	11
Publieke samenwerking.....	13
Bedrijfsvoering	14
Inzameling bedrijfsafval	15
Kwaliteit, arbo, veiligheid en milieu (KAVM)	15
Inzetbaarheid personeel.....	16
Ondernemingsraad.....	17
Ten slotte	17
Juridische structuur Fryslân Miljeu	19
Jaarrekening	
Geconsolideerde balans voor winstbestemming per 31 december 2016	20
Geconsolideerde winst- en verliesrekening over 2016	22
Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2016.....	23
Algemeen en waarderingsgrondslagen	24
Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2016.....	30
Toelichting op de geconsolideerde winst- en verliesrekening over 2016	34
Vennootschappelijke balans voor winstbestemming per 31 december 2016	38
Vennootschappelijke winst- en verliesrekening over 2016.....	40
Toelichting op de vennootschappelijke balans per 31 december 2016	41
Voorstel tot winstbestemming van het resultaat over boekjaar 2016.....	45
Resultaatbestemming voorgaand boekjaar 2015	45
Toelichting op de vennootschappelijke winst- en verliesrekening over 2016.....	48
Overige toelichtingen	48
Overige gegevens	
Statutaire regeling omtrent de bestemming van het resultaat.....	50
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant.....	51

Bericht van de Raad van Commissarissen aan de Algemene Vergadering

Jaarrekening

Hierbij bieden wij u het jaarverslag van NV Fryslân Miljeu over 2016 aan, alsmede separaat het jaarverslag van de regio-BV waaraan uw letteraandelen verbonden zijn.

Onze Raad heeft de jaarrekeningen 2016 in onze vergadering van 24 mei 2017 behandeld en met de accountant besproken.

Overeenkomstig het voorstel van het bestuur stellen wij u voor de jaarrekening van NV Fryslân Miljeu vast te stellen c.q. goedkeuring te verlenen aan het voorgenomen besluit tot vaststelling van de jaarrekening van de betreffende regio-BV's, alsmede décharge te verlenen aan de directie voor het gevoerde bestuur en aan de commissarissen voor het door hen uitgeoefende toezicht in 2016.

Toezicht

De Raad van Commissarissen is in het verslagjaar vijf keer in vergadering bijeen geweest.

Jaarlijks terugkerend onderwerp van bespreking zijn de stukken die in het kader van de planning- en controlcyclus door het bestuur aan onze Raad worden voorgelegd. Op grond daarvan hebben wij met instemming kennisgenomen van het jaarplan 2016 en de managementrapportages (marap's) over de periodes januari-april 2016 en januari-augustus 2016.

In de meivergadering zijn de jaarrekeningen van NV Fryslân Miljeu en haar dochterbedrijven over 2015 behandeld. Hierbij was de accountant aanwezig om een toelichting te geven op de door Deloitte Accountants uitgevoerde controlewerkzaamheden en het terzake uitgebrachte accountantsverslag. Op basis van deze bespreking en het accountantsverslag hebben wij, in lijn met het voorstel van het bestuur, de jaarstukken met een positief advies aan de Algemene Vergadering aangeboden.

Vast onderdeel van bespreking in onze vergaderingen met het bestuur, naast de relevante financiële zaken die als onderdeel van het jaarplan en de marap's aan de orde komen, zijn de belangrijkste bedrijfsontwikkelingen die zich bij Fryslân Miljeu voordoen.

Het is goed om vast te stellen dat uitgangspunt blijft om door middel van een zo efficiënt mogelijke bedrijfsvoering een zo hoog mogelijk niveau van dienstverlening aan onze aandeelhoudende gemeenten te bieden, tegen tarieven die voor de gemeenten en voor ons bedrijf op een bedrijfs-economisch verantwoord niveau liggen.

Verder zijn wij geïnformeerd over de wijze waarop binnen Omrin invulling wordt gegeven aan het vitaliteitsbeleid. Wij onderschrijven het belang van een proactieve aanpak met diverse vitaliteitsbevorderende maatregelen om de duurzame inzetbaarheid van de medewerkers van ons bedrijf te stimuleren. Dit belang vloeit voort uit ontwikkelingen op de arbeidsmarkt die buiten de invloedssfeer van Omrin liggen, maar vraagt ook om actieve inzet van ons bedrijf als werkgever en van onze medewerkers.

Naar aanleiding van het besluit van de gemeente Súdwest-Fryslân om de samenwerking op inzamelgebied met Fryslân Miljeu te beëindigen, heeft onze Raad haar goedkeuring verleend aan de inkoop door NV Fryslân Miljeu van alle letteraandelen-D en is een overeenkomstig besluit door de Algemene Vergadering genomen.

De Raad van Commissarissen en het bestuur van Omrin hebben zich in het voorjaar van 2016 in twee bijeenkomsten gebogen over de strategie van Omrin voor de komende jaren.

Tijdens deze bijeenkomsten is op constructieve wijze met elkaar gediscussieerd over wie we als Omrin willen zijn, waar we nu staan (met een interne en externe analyse van de relevante ontwikkelingen), waar we naar toe willen en kunnen en tenslotte hoe we daar komen.

Hiermee is stap voor stap invulling gegeven aan de thema's en uitgangspunten zoals die in juni 2016 met onze aandeelhouders zijn besproken. Met inachtneming van de inbreng van de aandeelhouders heeft dit uiteindelijk geresulteerd in de eind 2016 vastgestelde strategische koers van Omrin voor de periode 2017-2020.

Met de Ondernemingsraad (OR) is afgesproken om naast het jaarlijkse informatief overleg tussen de OR en onze Raad, in gezamenlijk overleg te verkennen op welke wijze invulling kan worden gegeven

Aanbieding jaarverslag

aan een inhoudelijke gedachtenwisseling, bijvoorbeeld in de vorm van een jaarlijkse themabijeenkomst.

Samenstelling

Na meer dan acht jaar deel te hebben uitgemaakt van onze Raad, kwam op grond van het rooster van aftreden per 1 juli 2016 een einde aan het commissariaat van de heer Baas bij NV Fryslân Miljeu. Hier past een uitdrukkelijk woord van dank aan de heer Baas voor de deskundige en betrokken wijze waarop hij in de afgelopen jaren invulling heeft gegeven aan zijn toezichthoudende rol bij Fryslân Miljeu.

Ter invulling van de hierdoor ontstane vacature is in de aandeelhoudersvergadering van 24 juni 2016, overeenkomstig de voordracht van de letteraandeelhouders-C (de gemeenten Heerenveen, Ooststellingwerf en Opsterland), unaniem besloten tot benoeming van de heer Veenhouwer per 1 juli 2016.

Als gevolg van het toetreden van de gemeenten De Marne en Eemsmond als letteraandeelhouders-E en de daarmee samenhangende aanpassing van de statuten van NV Fryslân Miljeu, zijn deze twee gemeenten in de gelegenheid gesteld een voordracht te doen voor het benoemen van een commissaris. Overeenkomstig de voordracht van deze letteraandeelhouders-E is in de aandeelhoudersvergadering van 24 juni 2016 unaniem besloten tot benoeming van mevrouw Van der Werff tot lid van onze Raad per 1 juli 2016.

Ten slotte

Onze dank en waardering gaat uit naar de directie en medewerkers, die met veel inzet en betrokkenheid hun bijdrage hebben geleverd aan het realiseren van de voor Fryslân Miljeu gestelde doelen en de uitvoering van de daarmee gemoeide werkzaamheden.

Namens de Raad van Commissarissen,
G. Krol, president-commissaris

Leeuwarden, 8 juni 2017

G. Krol	president-commissaris, waarnemend burgemeester van de gemeente het Bildt lid sinds 1 juni 2010, herbenoemd per 1 juni 2014
Th.R. Piersma	commissaris namens de gezamenlijke houders van aandelen serie A en (sinds 1 juli 2015) namens de houder van aandelen serie D, lid sinds 1 juli 2013
H. Sikkema	commissaris namens de gezamenlijke houders van aandelen serie B, lid sinds 1 januari 2009, herbenoemd per 1 januari 2013
T. Baas	commissaris namens de gezamenlijke houders van aandelen serie C, lid sinds 1 januari 2008, herbenoemd per 1 januari 2012, afgetreden per 1 juli 2016
J.H. Veenhouwer	commissaris namens de gezamenlijke houders van aandelen serie C, lid sinds 1 juli 2016
M.H.M. van der Werff	commissaris namens de gezamenlijke houders van aandelen serie E, lid sinds 1 juli 2016

Inleiding

Bij de uitvoering van haar werkzaamheden ligt de focus van Fryslân Miljeu op het beheersen van de kosten en het realiseren van de landelijke scheidings- en hergebruikdoelstellingen, met als lange termijn-perspectief het realiseren van een circulaire economie. Hieronder wordt toegelicht hoe daaraan in het verslagjaar 2016 invulling is gegeven.

Hoofdpijnen financiële ontwikkelingen

Het nettoconcernresultaat van Fryslân Miljeu over 2016 komt uit op een bedrag van € 1.116.000. Daarmee is sprake van een daling van het resultaat ten opzichte van 2015 met € 519.000.

Deze daling is met name het gevolg van de verlaging van het inzameltarief voor zeven gemeenten in de regio Noordwest-Friesland. Het efficiëntievoordeel dat wordt gerealiseerd door aanpassingen in de inzamelsystematiek, in verband met de invoering van het Diamond-systeem, rechtvaardigde een aanpassing van het tot dan geldende inzameltarief.

Een tweede oorzaak van de daling is de per 2016 ingevoerde vennootschapsbelasting voor overheids-bedrijven.

De netto-omzet over 2016 is ten opzichte van 2015 met ruim € 1,3 miljoen toegenomen tot een bedrag van ruim € 30 miljoen. Het grootste gedeelte van deze omzet wordt verkregen uit de dienstverlening van Fryslân Miljeu aan de gemeenten.

De omzetgroei vloeit vooral voort uit de toename van de werkzaamheden in de onkruidbestrijding en de omzetstijging bij de commerciële activiteiten.

De solvabiliteit van Fryslân Miljeu is in 2016 gestegen tot 30,5% (in 2015: 29,9%). Deze stijging vloeit met name voort uit het behaalde resultaat over het afgelopen jaar.

Het werkkapitaal is op balansdatum berekend op € 4,1 miljoen negatief (2015 € 5 miljoen negatief). De current ratio en quick ratio is op balansdatum berekend op 0,5 (2015 0,4).

In 2017 verwachten we dat de omzet verder zal stijgen en dat de solvabiliteit zal stabiliseren.

De voor 2017 geplande investeringen zullen voornamelijk reguliere vervangingsinvesteringen zijn.

Op basis van periodiek opgestelde liquiditeitsbegrotingen wordt beoordeeld wat de liquiditeits-behoefte van NV Fryslân Miljeu is en wordt aan de hand daarvan eventueel financiering aange-trokken. NV Fryslân Miljeu voert een beleid om haar renterisico's die voortkomen uit de afgesloten leningen te beperken. De hierbij gebruikte financiële instrumenten zijn er op gericht om de gevolgen van renteschommelingen beperkt te houden.

Voor nadere informatie over de juridische structuur wordt verwezen naar pagina 19.

Beleidskaders circulaire economie

Onder Nederlands voorzitterschap heeft de Europese Milieuraad zich in het eerste halfjaar van 2016 achter het actieplan voor circulaire economie van de Europese Commissie geschaard. Belangrijkste doelen van dit plan zijn het reduceren van afval en het zo lang mogelijk behouden van de econo-mische waarde van materialen.

Het positieve oordeel van het kabinet over dit plan is gebaseerd op de constatering dat het in grote lijnen aansluit bij het Nederlandse beleid met betrekking tot de circulaire economie en de realisatie van de Nederlandse beleidsdoelen op dit gebied ondersteunt.

Deze doelen blijven onverkort gericht op de transitie naar een circulaire economie en zijn - waar het om afval gaat - uitgewerkt in het programma 'Van Afval Naar Grondstof' (VANG) en het uitvoeringsprogramma VANG-Huishoudelijk Afval (VANG-HHA). De voor Omrin en haar gemeenten belangrijkste doelstellingen hierin zijn het realiseren van 75% scheiding van het huishoudelijk afval en het produceren van maximaal 100 kilogram huishoudelijk restafval per inwoner per jaar in 2020. Het uitvoeringsprogramma VANG-HHA koppelt de realisatie van de VANG-doelstellingen aan vier speerpunten: het toepassen van vernieuwende effectieve en efficiënte afvalscheidingsmethodes, preventie door meer duurzaam gedrag door burgers, samenwerking van ketenpartijen om ketens te sluiten en communicatie ter verhoging van bewustwording en duurzaam gedrag van burgers.

Medio september 2016 heeft de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu (I&M) het Rijksbrede programma Circulaire Economie 'Nederland circulair in 2050' aan de Tweede Kamer aangeboden.

In dit programma wordt de noodzaak van een versnelde transitie naar een circulaire economie bevestigd om de ambitie van een circulaire economie in Nederland in 2050 te kunnen waarmaken. Daartoe zijn drie strategische doelstellingen in het programma geformuleerd: grondstoffen in bestaande ketens worden hoogwaardig benut, waar nieuwe grondstoffen nodig zijn worden fossiele en niet-duurzaam geproduceerde grondstoffen vervangen door duurzaam geproduceerde en hernieuwbare grondstoffen en tenslotte worden nieuwe productiemethodes ontwikkeld en nieuwe producten ontworpen.

In dit verband mag de vergadering van de Tweede Kamercommissie voor Infrastructuur & Milieu in oktober 2016, waarin uitgebreid van gedachten werd gewisseld over de kabinetsplannen voor de circulaire economie, niet onbenoemd blijven. Bij de voortvarende aanpak die het kabinet voor ogen staat, werd door de staatssecretaris van I&M expliciet aandacht gevraagd voor Circulair Friesland “als een geweldig initiatief dat navolging behoeft van andere regio’s”.

In het kader van de versnelde transitie naar een volledig circulaire economie heeft het kabinet het initiatief genomen voor het sluiten van een grondstoffenakkoord met maatschappelijke partners en andere relevante partijen. Dit Nationaal Grondstoffenakkoord is op 24 januari 2017 ondertekend door 180 partijen, waaronder de Vereniging Circulair Friesland. Met deze ondertekening zeggen de betrokken overheden, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties toe zich te zullen inspannen voor het realiseren van de beoogde transitie. Het grondstoffenakkoord moet de opmaat vormen voor zogenoemde transitieagenda’s, waarin de vorengenoemde ambitie verder wordt uitgewerkt en waarin thema’s als kunststoffen en consumptiegoederen centraal staan.

Eind september 2016 heeft de staatssecretaris van I&M het ontwerp van het derde Landelijk Afvalbeheerplan voor de periode 2017-2029 (LAP3) aan de Tweede Kamer aangeboden. In dit ontwerp komt, in meerdere onderdelen, de relatie tussen het stimuleren van de circulaire economie en het afvalbeleid aan bod en zijn de LAP-doelstellingen aangepast aan het eerdergenoemde programma Circulaire Economie.

Omrin heeft gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een zienswijze op het ontwerp van LAP3 in te dienen. In deze zienswijze hebben wij onder andere aandacht gevraagd voor tegenstrijdige formuleringen in het plan over de gelijkwaardige positionering van nascheiding naast bronscheiding als het gaat om het bereiken van maximaal materiaalhergebruik.

Hetzelfde geldt voor de keuzevrijheid van gemeenten bij de inzameling van drankenkartons: in tegenstelling tot wat de tekst in het ontwerpplan suggereert, staat niet het middel (bron- of nascheiding) maar het doel centraal.

Begin december 2016 heeft de minister van Economische Zaken de Energieagenda gepresenteerd. In dit beleidsdocument wordt de noodzaak van de transitie naar een CO₂-arme energievoorziening in 2050 onderbouwd en de route uitgewerkt om dit doel te bereiken.

Naast de belangrijke rol die Omrin en haar gemeenten (verder kunnen) spelen in de transitie naar een circulaire economie, dragen wij bij aan de gewenste CO₂-transitie ter vermindering van de uitstoot van broeikasgassen door voor ons rijdend materieel breed in te zetten op brandstof uit afval. Deze brandstof wordt opgewerkt uit het biogas dat op Ecopark De Wierde in Heerenveen met het afval wordt geproduceerd.

Strategie Omrin 2017-2020

In verband met de naderende afloop van de strategieperiode 2013-2016 is in het afgelopen jaar veel aandacht besteed aan de uitwerking van de strategische koers van Omrin voor de periode 2017-2020. In het voorjaar van 2016 is het traject van start gegaan dat eind 2016 zou moeten resulteren in het vaststellen van de nieuwe strategische koers.

In twee gezamenlijke bijeenkomsten van de Raad van Commissarissen van Fryslân Miljeu en het directiebestuur van Omrin is de strategie van de afgelopen vier jaren geëvalueerd, zijn de relevante externe ontwikkelingen, kansen en bedreigingen geanalyseerd en zijn de uitgangspunten, thema’s en doelen voor de komende vier jaren uitvoerig besproken.

In een bijeenkomst in juni 2016 is over deze uitgangspunten en over thema’s zoals de rolverdeling tussen Omrin en haar gemeenten, de tariefontwikkeling en de rol van Omrin in de materiaalketen uitvoerig van gedachten gewisseld met de bestuurlijke vertegenwoordigers van de gemeenten.

Mede door de interactieve opzet leverde deze bijeenkomst veel belangrijke informatie op voor de verdere uitwerking van de strategische koers. Zo bleken de gemeenten in reactie op de vraag naar het zwaartepunt in de driehoek 'milieu/kosten/service' in de gewenste transitie van afval naar grondstoffen, in overwegende mate een lichte voorkeur uit te spreken voor zo laag mogelijke kosten. Omdat tegelijkertijd het belang wordt onderstreept van realisatie van de duurzaamheidsdoelstellingen en de transitie van een lineaire naar een circulaire economie, blijft tijdens de nieuwe strategieperiode een regelmatig terugkerend aandachtspunt 'wat duurzaamheid mag kosten'. Samen met de waardevolle inbreng van de ambtelijke contactpersonen en van de medewerkers van Omrin is alle input vervolgens verwerkt in het strategiedocument van Omrin voor de periode 2017 tot en met 2020, met - vrij naar Thomas Rau - als ondertitel: "*Focus niet op de actualiteit (van vandaag) maar op de urgentie (voor de toekomst)*".

In de aandeelhoudersvergadering van NV Fryslân Miljeu van 9 december 2016 hebben de aandeelhouders van ons bedrijf unaniem ingestemd met de strategische koers van Omrin zoals uitgewerkt in het hiervoor genoemde strategiedocument.

De strategie van Omrin voor de komende jaren zal niet wezenlijk afwijken van de strategie van de afgelopen jaren. Met als missie de '*passie voor kringloop*' en vanuit de visie van Omrin als toonaangevend bedrijf in het terugwinnen van grondstoffen, inzameling en be- en verwerking en het gebruik en de productie van duurzame energie, gelden de volgende strategische doelstellingen:

- a. Omrin gaat voor tevreden klanten;
- b. het Omrin inzamel- en verwerkingsconcept behoort qua kosten tot de laagste in Nederland in 2020;
- c. Omrin gaat voor vollast van haar installaties;
- d. Omrin zet in op het maximaal terugwinnen van grondstoffen;
- e. Omrin is een belangrijke producent van duurzame energie;
- f. Omrin heeft vakkundig en betrokken personeel om de organisatiedoelstellingen te realiseren en
- g. Omrin is een betrouwbaar, integer, transparant, sociaal, veilig en ondernemend bedrijf en wil zo gezien worden.

Met inachtneming van de beleidskaders en de marktontwikkelingen zullen deze doelstellingen (en de bijbehorende operationele subdoelen) uitgangspunt zijn voor de activiteiten van Omrin in de komende jaren. Lage tarieven voor onze aandeelhoudende gemeenten blijven hierbij leidend.

Circulair Friesland en duurzame mobiliteit

De noodzakelijke transitie naar een circulaire economie betekent voor Omrin een rolverschuiving van afvalinzamelaar en -verwerker naar een netwerkpartner in verschillende productketens. De focus ligt hierbij op het in de keten houden van de grondstoffen en het produceren van duurzame energie.

In Friesland is - door mensen en initiatieven crosssectoraal samen te brengen - in februari 2016 de Vereniging Circulair Friesland opgericht, waarin naast Omrin diverse bedrijven, overheden, kennisinstellingen en andere organisaties participeren. Deze partijen willen via hun samenwerking in Circulair Friesland actief aan de slag om het concept van de circulaire economie om te zetten in concrete producten en diensten in onze provincie.

Eind 2016 heeft de Vereniging Circulair Friesland voor het door haar geïnitieerde project '*Circulaire Kennisontwikkeling*', waarmee innovaties in de circulaire economie worden georganiseerd, een Europese subsidie van € 986.000 ontvangen. Ook de drie noordelijke provincies leveren een financiële bijdrage aan dit project.

Met de combinatie van bron- en nascheiding en de daaruit verkregen grondstoffen, samen met de terugwinning van energie uit afval, heeft Omrin een uitstekend vertrekpunt om aan de landelijke beleidsdoelstellingen te voldoen en voorop te lopen in het vormgeven van de circulaire economie. Dit Omrin-concept heeft een waardevolle uitbreiding gekregen met de ingebruikname van de gasopwerkingsinstallatie op Ecopark De Wierde medio 2016.

Door middel van deze installatie wordt het biogas dat wordt geproduceerd door vergisting van het organische materiaal uit onder andere het huishoudelijk restafval, omgezet in biomethaan (methaangehalte meer dan 98%) en groengas (methaangehalte circa 88%). Het groengas wordt via het nabijgelegen openbaar aardgasnet afgezet en het biomethaan wordt ingezet als brandstof voor het rijdend materieel van Omrin.

Inmiddels rijden zo'n 70 Omrin-voertuigen op gas uit afval, waarmee een flinke bijdrage wordt geleverd aan de reductie van CO₂. Bijkomend voordeel van deze brandstof is de ongeveer 15% grotere actieradius van deze voertuigen ten opzichte van materieel dat op gewoon aardgas rijdt. Met de toepassing van deze brandstof voor circa de helft van haar wagenpark, is Omrin wat betreft duurzame mobiliteit koploper in de markt en vervult zij een voorbeeldrol voor anderen.

Realiseren VANG-doelstellingen

Fryslân Miljeu en zusterbedrijf Afvalsturing Friesland geven gezamenlijk invulling aan het Omrin-concept. Hierbij wordt scheiding aan de bron van herbruikbare grondstoffen door de burgers gecombineerd met fabrieksmatige nascheiding van herbruikbare grondstoffen uit het overblijvende huishoudelijk restafval, onder het motto '*bronscheiding waar het moet, nascheiding waar het kan*'. Samen met onze aandeelhoudende gemeenten en hun burgers moeten we met dit concept in staat zijn om uiterlijk in 2020 tenminste 75% scheiding van het huishoudelijk afval en maximaal 100 kilogram huishoudelijk restafval per inwoner per jaar te hebben gerealiseerd. In dat geval is voldaan aan de landelijke VANG-doelstellingen en wordt een forse stap gezet in het realiseren van een circulaire economie.

Oud papier, glas, textiel en gft-afval zijn goed toepasbaar als herbruikbare en recyclebare grondstoffen, maar niet als deze deelstromen eerst deel van het huishoudelijk restafval uitmaken en pas daarna uit dit afval worden nagescheiden. Daar komt bij dat het apart houden van deze deelstromen ook in financiële zin voordeel oplevert, omdat de verwerkingskosten (voor gft-afval) lager zijn dan integrale verwerking via het restafval of omdat sprake is van een opbrengstprijis (voor glas, papier en textiel).

Samen met de ambtelijke contactpersonen van de aandeelhoudende gemeenten is een pakket aan maatregelen uitgewerkt en geïmplementeerd om de VANG-doelstellingen te kunnen realiseren. Hierbij is ook gebruik gemaakt van de informatie die uit de proeven met ‘zuiver inzamelen’ in verschillende Friese gemeenten is verkregen.

Het belang van meer en betere scheiding aan de bron en vermindering van de hoeveelheid restafval vraagt in de eerste plaats om een intensieve aanpak om het scheidingsgedrag en het kennisniveau van de burgers waar nodig en mogelijk te verbeteren door middel van een gericht communicatie- en voorlichtingstraject.

In dit kader was de herpositionering van de inzamelcontainer voor huishoudelijk restafval als nascheidingscontainer een belangrijk speerpunt in het afgelopen jaar. Onder de nieuwe naam ‘sortibak’ wordt nadrukkelijker tot uiting gebracht dat de grijze inzamelcontainer is bedoeld voor alle huishoudelijk afval dat via nascheiding als grondstof kan worden hergebruikt (zoals kunststof verpakkingen, drankenkartons en blikjes) en voor niet-herbruikbaar afval.

Met de naam ‘biobak’ voor de groene inzamelcontainer moet nog duidelijker worden dat hierin alle groente-, fruit- en tuinafval en organisch keukenafval thuishoort. Oud papier, glas, textiel, klein chemisch afval en afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (AEEA) blijven dan over als deelstromen die door de burgers thuis gescheiden moeten worden gehouden en afgevoerd.

Begin 2016 is de publiciteitscampagne voor het positioneren van de sortibak van start gegaan in de gemeente Heerenveen, in de maanden daarna gevolgd door een provinciebrede grootschalige Sorticampagne onder het motto ‘Sortibak, samen halen we alles eruit’.

Tijdens deze campagne is volop gebruik gemaakt van social media, is een selfie-prijsvraag gehouden, zijn informatiepakketten en Sorti-stickers verspreid en is de herpositionering onder de aandacht gebracht via commercials en advertenties. In het voorjaar van 2016 is het accent in de campagne op de naamsverandering en bekendmaking van de scheidingsregels gelegd, terwijl in het tweede deel van de campagne (in het najaar van 2016) vooral is ingezet op bewustwording bij burgers dat het niet gaat om afval maar om grondstoffen en waarom het zo belangrijk is om deze grondstoffen te scheiden. Aan de campagne is door nagenoeg alle Friese gemeenten deelgenomen. In aanvulling hierop heeft Omrin een klein biobakje laten ontwikkelen dat volledig van gerecyclede kunststoffen is gemaakt. Bedoeling van dit biobakje is om de gescheiden inzameling van keukenafval te stimuleren door plaatsing op of bij het aanrecht bij burgers thuis. Inmiddels hebben gemeenten in totaal ruim 60.000 biobakjes besteld die bij hun inwoners worden uitgezet.

Andere onderdelen van het communicatie- en voorlichtingstraject om het scheidingsgedrag van bewoners verder te verbeteren, zijn de inzet van afvalcoaches, preventietips, het gebruik van de afvalapp (al dan niet samen met de papieren afvalkalender en afvalwijzer) en educatieve activiteiten. Met de Omrin Afvalapp voor inwoners van de gemeenten die daarvoor hebben gekozen - inmiddels zijn dat er twaalf - kunnen digitaal meldingen voor het grof huishoudelijk afval worden gedaan, worden inwoners digitaal geïnformeerd over de inzameldata van de respectievelijke deelstromen en kan de dichtstbijzijnde verzamelcontainer voor glas, papier en textiel worden gelocaliseerd. In vervolg daarop zijn in het afgelopen jaar in samenwerking met Universiteit Tilburg de voorbereidingen gestart voor een wetenschappelijk onderzoek naar gedragsbeïnvloeding van de burger in de afvalscheiding met behulp van registratie en weging met directe terugkoppeling aan de burger via de doorontwikkelde afvalapp. Hierbij worden burgers die zich vrijwillig hebben aangemeld geïnformeerd over hun scheidingsgedrag en dat van andere deelnemers, om zo de bewustwording hierover te stimuleren met als uiteindelijk resultaat betere scheiding en minder afval. Naar verwachting zal in de tweede helft van 2017 een proef met deze specifieke app in Franekeradeel en Harlingen van start gaan. De door medewerkers van Omrin in het schooljaar 2015-2016 gegeven gastlessen op basisscholen in de gemeenten Súdwest-Fryslân en De Fryske Marren over zwerfafval en afvalscheiding, zijn goed geslaagd. Tijdens de evaluatie van dit in samenwerking tussen Omrin en Natuur- en MilieuEducatie Mar en Klif ontwikkelde lesprogramma waren de reacties over doel, opzet en kwaliteit zodanig positief, dat ook in het schooljaar 2016-2017 door een groeiend aantal gastdocenten van Omrin op diverse scholen gastlessen (zullen) worden verzorgd. De jaarlijks gehouden Himmelmike, waarin leerlingen van basisscholen het zwerfafval in de schoolomgeving opruimen, was ook in 2016 weer zeer geslaagd. Er is door meer dan 8.500 leerlingen van scholen in het Bildt, Ferwerderadiel, Franekeradeel, Harlingen, Heerenveen, Leeuwarden,

Leeuwarderadeel, Littenseradiel, Menameradiel, Ooststellingwerf en Opsterland aan deze activiteit deelgenomen.

Ook aanpassingen in de inzamelsystematiek en -structuur kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het realiseren van de VANG-doelstellingen. Door te variëren met de inzamelfrequentie, met meer service op de inzameling van grondstoffen en minder service op de inzameling van restafval, eventueel gecombineerd met aanvullende faciliteiten zoals (ondergrondse) verzamelvoorzieningen op wijkniveau en laagdrempelige aanlevering op milieustraten, kan gericht worden gestuurd op (meer) scheiding aan de bron. Een goed voorbeeld hiervan is de keuze van de gemeente Heerenveen om vanaf 2016 de inzamelfrequentie van het gft-afval gedurende het groeiseizoen te verhogen tot twee keer per drie weken en de inzamelfrequentie van het restafval tot een keer per drie weken te verlagen. Deze aanpassingen hebben in het verslagjaar geresulteerd in een aanzienlijke afname van de hoeveelheid restafval en een aanzienlijke toename van de hoeveelheid gft-afval.

Om de gescheiden inzameling van textiel te stimuleren worden, naast de gerichte communicatie hierover met burgers, op de plekken waar dat wenselijk is extra verzamelvoorzieningen gerealiseerd. De verder toenemende hoeveelheid textiel bevestigt dat deze aanpak resultaat heeft.

De rol van milieustraten in het terugdringen van de hoeveelheid restafval en het verbeteren van het scheidingsgedrag kan een belangrijke impuls krijgen als uitvoering wordt gegeven aan het adviesrapport *'Gemeentegrensoverschrijdend gebruik Friese milieustraten'*, dat in juni 2016 aan de bestuurlijke vertegenwoordigers van de aandeelhoudende gemeenten is gepresenteerd.

De conclusie van dit rapport is dat gemeentegrensoverschrijdende samenwerking op het gebied van milieustraten een goed instrument is om te komen tot (nog) betere afvalscheiding door optimale service aan de burgers te bieden waarbij de kosten voor gemeenten en burgers niet mogen stijgen. Het is aan de gemeenten zelf om een keuze voor al dan niet gemeentegrensoverschrijdende samenwerking te maken. Een veel minder ingrijpende aanpassing was de optimalisering van de containeropstelling die in 2016 op enkele milieustraten is doorgevoerd. Deze relatief eenvoudige maatregel had een flinke stijging van de ingezamelde hoeveelheden harde kunststoffen tot gevolg.

Sluitstuk van het pakket aan maatregelen in het kader van de VANG-doelstellingen vormt de monitoring. Omrin voorziet hierin door middel van sorteeranalyses, registratie van hoeveelheden en trends van restafval en deelstromen, bepaling van scheidingspercentages en benchmarkonderzoek.

Publieke samenwerking

Overeenkomstig het publieke profiel van Omrin ('van en voor de overheid'), dat op grond van de vastgestelde strategische koers 2017-2020 onverkort uitgangspunt blijft, staat de publieke dienstverlening van Fryslân Miljeu aan onze aandeelhoudende gemeenten centraal.

In vervolg op het in 2013 gehouden klanttevredenheidsonderzoek onder de Omrin-gemeenten, is in het afgelopen jaar een nieuw onderzoek uitgevoerd. Over de uitkomsten hiervan zal in het voorjaar van 2017 worden gerapporteerd.

Fryslân Miljeu heeft de taken voor haar aandeelhouders in het afgelopen jaar in zestien Friese gemeenten en twee Groningse gemeenten uitgevoerd. Na een uitvoerig voortraject is op verzoek van Súdwest-Fryslân de inzameling door Fryslân Miljeu in deze gemeente per 1 januari 2016 beëindigd en heeft Súdwest-Fryslân in verband daarmee haar letteraandelen-D in NV Fryslân Miljeu aan de holding overgedragen.

Aandachtspunt met betrekking tot dienstverlening en aandeelhouderschap blijft hoe de besluitvorming en implementatie van de gemeentelijke herindelingstrajecten zich ontwikkelt en wat dit betekent voor onze toekomstige dienstverlening.

Per 1 januari 2018 vindt een herindeling plaats van de gemeenten het Bildt, Franekeradeel, Leeuwarden, Leeuwarderadeel, Littenseradiel, Menameradiel en Súdwest-Fryslân, met als doel een herverdeling van het grondgebied van deze gemeenten over Leeuwarden, Súdwest-Fryslân en de nieuwe gemeente Waadhoeke.

De gemeente Ferwerderadiel, waar Fryslân Miljeu de afvalinzameling uitvoert, maakt deel uit van het fusietraject met Dantumadiel, Dongeradeel en Kollumerland (de DDFK-gemeenten). De ambtelijke fusie is per 1 januari 2017 ingegaan en wordt afhankelijk van de daarover nog te nemen besluiten in 2019 mogelijk gevolgd door een gemeentelijke herindeling.

In Noord-Groningen zijn onze aandeelhoudende gemeenten De Marne en Eemsmond betrokken bij een mogelijke fusie met de gemeenten Bedum en Winsum. Tenslotte zullen de gemeenten Bellingwedde en Vlagtwedde in Zuidoost-Groningen fuseren tot de nieuwe gemeente Westerwolde. Op dit moment verzorgt Omrin het management en materieel voor het gemeentelijk inzamelbedrijf Schier B.V. met Bellingwedde als enig aandeelhouder.

Bedrijfsvoering

Kernactiviteit van Fryslân Miljeu is de inzameling van het huishoudelijk restafval en deelstromen die herbruikbare grondstoffen opleveren, waarbij de aandeelhoudende gemeenten leidend zijn in de keuzes die ten aanzien van de inzameling op hun grondgebied worden gemaakt. Hierbij worden naast de reguliere inzameling in verschillende gemeenten specifieke inzameltrajecten ontwikkeld en geïmplementeerd.

In opdracht van de gemeente Achtkarspelen is in het afgelopen jaar een offerte-aanvraag uitgevoerd voor de levering van ruim 11.000 DU-minicontainers met chip die als sortibak zal worden uitgezet. De bestaande inzamelcontainers voor restafval worden als papiercontainer ingezet. Omdat na deze vervangingsoperatie de sortibak, de biobak en de papiercontainer in Achtkarspelen allemaal met behulp van het diamond-opnamesysteem door onze inzamelvoertuigen kunnen worden geleegd, kunnen de logistiek en de registratie worden geoptimaliseerd.

Op initiatief van de gemeente Heerenveen is in het afgelopen jaar begonnen met een pilot voor het overdag inzamelen van oud papier met behulp van DU-containers in enkele dorpen in de gemeente. Omdat dit consequenties heeft voor de inzet van verenigingen, worden deze in de pilot betrokken bij de inzameling van textiel. In de eerste maanden van 2017 zal naar verwachting een evaluatie van de pilot worden gehouden.

Na een inventarisatieronde onder bewoners van appartementen en flats over het gescheiden houden van gft-afval zijn op verzoek van de gemeente Heerenveen een aantal bovengrondse verzamelvoorzieningen voor dit afval gerealiseerd.

Aandachtspunt in de bedrijfsvoering van Fryslân Miljeu is de voorkeur van een groeiend aantal gemeenten voor seizoensgebonden inzameling van het gft-afval en een lagere inzamelrequentie van dit afval buiten het seizoen.

Voor ons bedrijf betekent dit dat met de inzet van onze medewerkers en ons materieel adequaat moet worden geanticipeerd op overcapaciteit in de winterperiode en ondercapaciteit in de zomermaanden en de bedrijfsvoering daarop in toenemende mate moet worden afgestemd.

Diverse gemeenten hebben naast de inzameling van het huishoudelijk afval tevens een of meer taken voor het beheer van de openbare ruimte aan Fryslân Miljeu opgedragen.

De bestrijding van onkruid op verhardingen is een van de hieronder vallende activiteiten. In de gemeente Leeuwarden wordt deze onkruidbestrijding al een aantal jaren uitgevoerd met behulp van de heetwatermethode. Omdat sinds april 2016 het gebruik van het chemische onkruidbestrijdingsmiddel glyfosaat niet meer is toegestaan vanwege de nadelige milieueffecten ervan, is de belangstelling van andere gemeenten om over te stappen op de heetwatermethode sterk toegenomen.

Gedurende het groeiseizoen in 2016 heeft Fryslân Miljeu deze taak in elf gemeenten uitgevoerd, waarbij nauw is samengewerkt met onderaannemers waaronder sociale werkvoorzieningschappen. Bij onkruidbestrijding en mechanisch straatvegen wordt door gemeenten in toenemende mate ingezet op het werken volgens beeldbestekken waarbij aan een bepaald beeldniveau moet worden voldaan, in plaats van het uitvoeren van deze werkzaamheden volgens een vaste frequentie.

Een andere taak in dit verband is de gladheidbestrijding die door Fryslân Miljeu in opdracht van een aantal gemeenten wordt uitgevoerd of waarvoor de regie en advisering wordt verzorgd. Hoewel de winter van 2015-2016 als uitzonderlijk zacht werd aangemerkt, kregen we in januari 2016 in het noorden te maken met veel overlast door aanhoudende ijzel. Dit vereiste een intensieve inzet van onze medewerkers en materieel bij de gladheidbestrijding.

In Leeuwarden is de gladheid op fietspaden bestreden met behulp van pekewater, waarvan de dosering via routenavigatie is afgestemd op de strooiroute. Deze innovatieve aanpak zorgt voor een lager zoutverbruik en een kwalitatief beter resultaat. Verder is een pilot uitgevoerd met een zogenoemde combistrooier, waarbij zowel kan worden gestrooid als gesproeid.

Het belang van informatie- en communicatietechnologie als integraal onderdeel van de bedrijfsvoering bij Fryslân Miljeu wordt steeds groter. Dit wordt onder andere zichtbaar bij de ontwikkeling van apps (voor bijvoorbeeld burgers, Bedrijfsservice en onze afvaladviseurs), het digitaliseren van rijroutes, planningoptimalisatie, het gebruik van boordcomputers, containermanagement en digitale begeleidingsformulieren.

De werkzaamheden van onze afdeling Relatiebeheer worden met name bepaald door de wensen en behoeften van onze aandeelhoudende gemeenten en de ontwikkelingen op het gebied van het afval- en grondstoffenbeleid. Een groeiend aantal gemeenten vraagt om ondersteuning bij het realiseren van de VANG-doelstellingen, hetgeen kan variëren van het meedenken over of schrijven van afval- en grondstoffenbeleidsplannen tot het opstellen van rapportages voor gemeenten, het organiseren en ondersteunen van acties en de begeleiding van pilots.

Inzameling bedrijfsafval

Een van de strategische uitgangspunten van Omrin is dat commerciële activiteiten worden verricht ter ondersteuning c.q. versterking van de nutstaken. De inzameling van bedrijfsafval is ondergebracht bij BV Fryslân Miljeu Bedrijfsservice, een 100%-dochterbedrijf van NV Fryslân Miljeu. Bedrijfsservice verzorgt deze inzameling in de drie noordelijke provincies met behulp van rolcontainers variërend van 240 liter tot maximaal 5.000 liter.

Na enkele moeizame jaren, waaraan vooral de concurrentie en prijsontwikkeling op de markt voor bedrijfsafval debet was, heeft Bedrijfsservice zich mede door verbetering van de kostenstructuur goed weten te herstellen. Met een in 2016 verder groeiend aantal klanten en toenemende hoeveelheid ingezameld bedrijfsafval is Bedrijfsservice erin geslaagd de opgaande lijn door te zetten. In mei 2016 heeft Bedrijfsservice een webshop in gebruik genomen waar particulieren en zzp'ers afzetcontainers voor de afvoer van hout, bouw- en sloopafval, puin en tuinafval kunnen bestellen.

Kwaliteit, arbo, veiligheid en milieu (KAVM)

Omrin beschikt over een gecertificeerd en geïntegreerd managementsysteem op de gebieden kwaliteit (NEN-EN-ISO 9001), milieu (NEN-EN-ISO 14001) en arbeidsomstandigheden & veiligheid (OHSAS 18001). In verband met herziening van de twee eerstgenoemde normen, op basis waarvan vanaf 2018 de certificering gaat plaatsvinden, zijn wij in het afgelopen jaar begonnen met de voorbereiding daarvoor. In 2017 krijgt dit een vervolg, om tijdig de benodigde aanpassingen aan ons integrale managementsysteem uit te kunnen voeren.

Naast de evaluatie van het managementsysteem met het oog op de nieuwe normen, waren de belangrijkste speerpunten op KAVM-gebied in 2016 de wijze waarop toezicht wordt en moet worden uitgeoefend, het veiligheidsbewustzijn (als onderdeel van het doorlopende project ter verbetering van de veiligheidscultuur) en aanpassing en actualisering van de processen van het managementsysteem.

In januari 2016 heeft certificeringsbureau KIWA het KAVM-managementsysteem geaudit. Hierbij heeft KIWA geconcludeerd dat ons systeem effectief functioneert. Er zijn geen kritische tekortkomingen vastgesteld. Wel zijn vier verbeterpunten benoemd, die door ons zijn opgepakt en daarmee vervolgens naar het oordeel van KIWA adequaat zijn afgehandeld.

Gedurende het afgelopen jaar is opnieuw veel aandacht uitgegaan naar de bedrijfsveiligheid bij Omrin en naar verhoging van het veiligheidsbewustzijn onder onze medewerkers. We maken op dit gebied zichtbaar vorderingen, maar hebben nog niet het door ons gewenste niveau bereikt. Uitgangspunt bij de uitvoering van de werkzaamheden blijft onveranderd: "We doen het veilig of we doen het niet". Dat geldt niet alleen voor de eigen medewerkers, maar ook voor derden die op onze bedrijfslocaties werkzaam zijn.

Medewerkers worden gestimuleerd om alert te zijn op (potentieel) onveilige situaties en daarvan melding te maken in het ongevallenregistratiesysteem. Er wordt actief op de gegevens in dit systeem gestuurd en de hieruit voortvloeiende informatie wordt in directieverband besproken. Verder is ook in 2016 weer een aantal veiligheidsrondes op verschillende bedrijfslocaties gehouden, die in wisselende samenstelling door KAVM-adviseurs en leden van het directiebestuur worden uitgevoerd, en zijn bij verschillende bedrijfsonderdelen risico-inventarisaties en -evaluaties

gehouden. In mei 2016 is met instemming van de Ondernemingsraad het nieuwe Persoonlijke Beschermingsmiddelen Reglement voor alle medewerkers van Omrin van kracht geworden. Cruciaal in de door ons nagestreefde veiligheidscultuur is dat alle medewerkers zich verantwoordelijk voelen voor elkaars veiligheid, elkaar (kunnen) aanspreken op onoplettendheid, risico's en onveilige situaties en (willen) leren van fouten.

Inzetbaarheid personeel

Betrokken, deskundige en gezonde medewerkers zijn voor Omrin onmisbaar bij het uitvoeren van de bedrijfsactiviteiten en het realiseren van de gestelde doelen.

Duurzame inzetbaarheid van de medewerkers blijft dan ook onverminderd het belangrijkste uitgangspunt in het personeelsbeleid van Omrin, met als speerpunten: het bewust maken van de medewerkers van hun eigen verantwoordelijkheid hierin, het trainen van de leidinggevenden om hierover het gesprek met hun medewerkers aan te kunnen gaan, het stimuleren van medewerkers om daadwerkelijk inhoud te geven aan het vergroten van hun inzetbaarheid (bijvoorbeeld door middel van opleidingen) en het stimuleren van medewerkers om aandacht te hebben en te houden voor hun eigen gezondheid.

Zestien medewerkers hebben inmiddels gebruik gemaakt van de scholingsmogelijkheid voor het behalen van de gecertificeerde beroepskwalificatie AMBOR (Afval, Milieu, Beheer Openbare Ruimte) op MBO2-niveau en zullen naar verwachting binnen afzienbare tijd hun opleiding met een diploma kunnen afronden. Een nieuwe opleidingsronde voor een tweede groep enthousiaste medewerkers is inmiddels ook al van start gegaan.

De vitaliteitsbevorderende acties waarmee in 2015 een start is gemaakt, hebben in het afgelopen jaar een vervolg gekregen. Er zijn nieuwe preventief medische onderzoeken gehouden, evenals werkplekonderzoeken en een nulmeting van de belastbaarheid van de chauffeurs. In de bedrijfskantines van Omrin is het assortiment aangepast en staan gezonde producten centraal en er zijn workshops (onder andere over werkstress) en sportieve activiteiten georganiseerd. Verder zijn leidinggevenden getraind in het voeren van inzetbaarheidsgesprekken met medewerkers en is begonnen met de implementatie hiervan.

Het belang van de focus op inzetbaarheid wordt versterkt door de gemiddelde leeftijd van onze medewerkers, die een stijgende lijn laat zien, maar ook door de hoger wordende AOW-leeftijd. In dat kader is ook de ontwikkeling van het ziekteverzuim bij Fryslân Miljeu relevant, gelet op het feit dat dit in het afgelopen jaar is toegenomen tot 5,5% (in 2015: 5,2%). Deze stijging is met name het gevolg van niet-werkgerelateerde langdurige ziektegevallen, hetgeen het belang van het vitaliteitsprogramma van Omrin onderstreept.

Adequaat verzuimmanagement neemt in het streven naar een lager ziekteverzuim een centrale plaats in. Hierbij wordt, al naar gelang de aard van het verzuim, in samenwerking met de bedrijfsarts, de bedrijfsfysiotherapeut en de bedrijfsmaatschappelijk werker ingezet op zoveel mogelijk maatwerk in het reïntegratietraject.

Werken in een veilige omgeving omvat meer dan alleen bedrijfsveiligheid; ook optimale sociale veiligheid is een verantwoordelijkheid van Omrin als werkgever en van belang in het kader van duurzame inzetbaarheid.

Een relatief grote groep medewerkers van Omrin heeft in meer of mindere mate direct contact met klanten. Deze medewerkers worden steeds vaker geconfronteerd met onheuse bejegening en in een toenemend aantal gevallen ook met agressief gedrag. Dit wordt, naast aangifte in de daarvoor in aanmerking komende gevallen, gericht opgepakt via trainingen op maat voor medewerkers en leidinggevenden en door passende begeleiding 'achteraf'.

Daarnaast krijgt sociale veiligheid op de werkvloer een structurele aanpak via de hiervoor in het leven geroepen werkgroep sociale veiligheid en implementatie, waarin ook de KAVM-directie-vertegenwoordiger participeert. Deze werkgroep wordt ondersteund door de Stichting Keurmerk Sociale Veiligheid, die op basis van een nulonderzoek op bedrijfslocaties en werkplekken met veel klantcontacten, bestaande instructies en protocollen analyseert en verbetervoorstellen doet. De werkgroep begeleidt de implementatie hiervan.

Het totaal aantal binnen Omrin werkzame personeelsleden is na een geleidelijke daling in voorgaande jaren, in 2016 nagenoeg ongewijzigd gebleven. Verwacht wordt dat zich in 2017 geen bijzondere ontwikkelingen in de personeelsformatie zullen voordoen en dat de personeelsbezetting stabiel zal blijven.

Omrin blijft zich bewust van haar maatschappelijke verantwoordelijkheid als het gaat om de inzet van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en biedt daarom, waar mogelijk, binnen haar bedrijven werkgelegenheid voor deze doelgroep. Met inachtneming van de landelijke regelgeving voor de inzet van mensen met een arbeidsbeperking, wordt door Omrin in samenspraak met onder andere gemeenten, het UWV en werkvoorzieningschappen werk gemaakt van het realiseren van de achterliggende doelen.

Concrete projecten zijn de sortering van afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (AEEA) bij het regionaal sorteercentrum op Ecopark De Wierde, het beheer van de fietsenstalling bij de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden, de sortering van textiel in verschillende sorteercentra en werkzaamheden bij kringloopbedrijf Omrin Estafette. In laatstgenoemd bedrijf zijn daarnaast nog vele andere medewerkers werkzaam die formeel niet binnen de kaders van de nieuwe wetgeving vallen, maar die wel een afstand tot de arbeidsmarkt hebben en daarmee feitelijk binnen de doelstelling vallen.

Verder wordt binnen diverse geledingen van ons bedrijf gebruik gemaakt van leerwerkplekken, evenals van stageplaatsen voor MBO'ers en HBO'ers.

Ondernemingsraad

In het afgelopen jaar zijn acht overlegvergaderingen tussen de Ondernemingsraad (OR) en de algemeen directeur gehouden.

In deze vergaderingen is de OR onder andere geïnformeerd over de werkorganisatie van Omrin, de resultaten van uitgevoerd preventief medisch onderzoek, de financiële resultaten en de evaluatie van de bedrijfskleding. Verder zijn de jaarrapportages op het gebied van privacy en integriteit met de OR besproken, evenals een instemmingsaanvraag over de regeling persoonlijke beschermingsmiddelen.

Gedurende het verslagjaar is de OR tevens betrokken bij de totstandkoming van de strategie van Omrin voor de periode 2017-2020 en is de communicatie hierover met de medewerkers van Omrin afgestemd.

In januari 2016 vond de jaarlijkse overlegvergadering plaats, waarin de algemene gang van zaken van de onderneming is besproken aan de hand van de jaarplannen voor 2016.

Door een samenloop van omstandigheden kon het jaarlijkse informeel overleg tussen de OR en de Raad van Commissarissen niet doorgaan. Afgesproken is dat naast deze informele wederzijdse uitwisseling van informatie, die in 2017 zal worden gecontinueerd, in principe jaarlijks ook een inhoudelijke themabijeenkomst van OR- en RvC-leden zal worden gehouden.

Ten slotte

Gedurende het afgelopen jaar is met veel inzet van onze medewerkers en in constructieve samenwerking met onze gemeenten uitvoering gegeven aan de inzamel- en reinigingstaken die de gemeenten aan Fryslân Miljeu hebben opgedragen. Dat geldt ook voor de ondersteuning op beleidsmatig en communicatief gebied, waarvan de breed opgezette Sortibak-campagne het meest in het oog springende voorbeeld is.

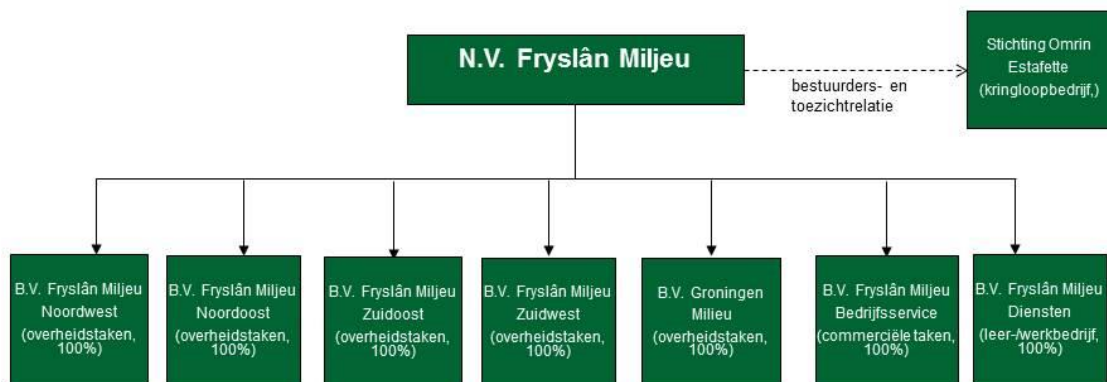
Mede als resultaat van deze inspanningen heeft Fryslân Miljeu opnieuw een in meerdere opzichten goed jaar achter de rug.

Met de unaniem vastgestelde strategische koers 2017-2020 zijn de uitgangspunten voor de komende jaren duidelijk. Wij zullen ons volop blijven inzetten om de daaruit voortvloeiende doelen te realiseren.

Afvalsturing Friesland NV, bestuurder
namens deze J.W.G. Vernooij, algemeen directeur
Leeuwarden, 8 juni 2017

Juridische structuur Fryslân Miljeu (per 1 augustus 2014)

Geconsolideerde balans voor winstbestemming per 31 december 2016

	31 december 2016		31 december 2015	
	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000
Actief				
Vaste activa				
Materiële vaste activa	20.886	20.886	19.935	19.935
Vlottende activa				
Vorderingen en overlopende activa	3.106		3.022	
Liquide middelen	291	3.397	223	3.245
		24.283		23.180

Geconsolideerde balans voor winstbestemming per 31 december 2016

	31 december 2016		31 december 2015	
	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000
Passief				
Eigen vermogen				
Groepsvermogen		7.412		6.970
Vorzieningen		66		66
Langlopende schulden		9.300		7.894
Kortlopende schulden en overlopende passiva		7.505		8.250
		24.283		23.180

Geconsolideerde winst- en verliesrekening over 2016

	2016		2015	
	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000
Netto-omzet		30.470		29.147
Som der bedrijfsopbrengsten		30.470		29.147
Uitbesteed werk en externe kosten	8.647		7.344	
Lonen, salarissen en sociale lasten	8.752		8.510	
Afschrijvingen	3.100		2.891	
Overige bedrijfskosten	8.227		8.233	
Som der bedrijfslasten		28.726		26.978
Bedrijfsresultaat		1.744		2.169
Financiële baten en lasten		-493		-534
Resultaat voor belastingen		1.251		1.635
Belastingen		-135		-
Resultaat na belastingen		1.116		1.635

Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2016
(volgens de indirecte methode)

	2016		2015	
	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000
Bedrijfsresultaat		1.744		2.169
Aanpassingen voor:				
Afschrijvingen		3.100		2.891
Mutatie voorzieningen		3		8
<i>Mutaties in werkkapitaal:</i>				
Afname/toename vorderingen	(87)		(349)	
Toename/afname schulden	(435)		(153)	
		(522)		(502)
Ontvangen interest	-		-	
Betaalde interest	(493)		(534)	
Betaalde winstbelasting	-		-	
		(493)		(534)
Kasstroom uit operationele activiteiten		3.832		4.032
Investerings materiële vaste activa	(4.059)		(2.904)	
Desinvesteringen materiële vaste activa	8		217	
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		(4.051)		(2.687)
Ontvangsten langlopende schulden	4.313		1.890	
Aflossing langlopende schulden	(2.807)		(3.644)	
Inkoop eigen aandelen	(38)		-	
Mutatie rekening-courant krediet	(545)		(482)	
Betaald dividend	(636)		(461)	
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		287		(2.697)
Saldo mutatie geldmiddelen		68		(1.352)
Liquide middelen vorig jaar		223		1.575
Liquide middelen dit jaar		291		223
Mutatie		68		(1.352)

Algemeen

NV Fryslân Miljeu, statutair gevestigd te Leeuwarden, Hidalgoweg 5, is op 16 december 1998 opgericht en ingeschreven in het handelsregister onder nummer 1083045.

Activiteiten

De activiteiten van NV Fryslân Miljeu en haar groepsmaatschappijen zijn: het, voor hun deelnemende overheden, komen tot een doelmatige en uit oogpunt van milieuhygiëne verantwoorde uitvoering van milieu- en reinigingstaken, het op een doelmatige en verantwoorde wijze inzamelen, transporteren en (laten) verwerken van afvalstoffen, die vrijkomen uit bedrijfshuishoudingen en het bevorderen van hergebruik en nuttige toepassing van goederen en grondstoffen, die anders als afvalstoffen zouden worden gestort en verbrand en hiermee verband houdende activiteiten en werkzaamheden op een professionele en efficiënte wijze bedrijven en om tegen zo laag mogelijke kosten een zo hoog mogelijk milieurendement te bereiken.

Beëindiging van bedrijfsactiviteiten:

Op 1 september 2015 heeft de gemeente Sudwest Fryslân besloten om per 1 januari 2016 geen activiteiten meer uit te laten voeren door Fryslân Miljeu Zuidwest B.V. Hiermee zijn er vanaf 1 januari 2016 geen bedrijfsactiviteiten meer in Fryslân Miljeu Zuidwest B.V.

Groepsverhoudingen

NV Fryslân Miljeu staat aan het hoofd van een groep rechtspersonen. Een overzicht van de gegevens, vereist op grond van de artikelen 2:379 en 2:414 BW, is onderstaand opgenomen:

Geconsolideerde maatschappijen:

Naam	Statutaire zetel	Aandeel in het geplaatste kapitaal
◦ BV Fryslân Miljeu Noordwest	Leeuwarden	100%
◦ BV Fryslân Miljeu Noordoost	Leeuwarden	100%
◦ BV Fryslân Miljeu Zuidwest	Leeuwarden	100%
◦ BV Fryslân Miljeu Zuidoost	Leeuwarden	100%
◦ BV Fryslân Miljeu Bedrijfsservice	Leeuwarden	100%
◦ BV Fryslân Miljeu Diensten	Leeuwarden	100%
◦ BV Groningen Milieu	Leeuwarden	100%
◦ Stichting Omrin Estafette	Leeuwarden	100%

Verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer een relatie bestaat tussen de onderneming, haar deelnemingen en hun bestuur, aandeelhouders, commissarissen en leidinggevende functionarissen.

Er hebben zich geen transacties met verbonden partijen voorgedaan op niet-zakelijke grondslag. De bezoldiging van bestuurders en commissarissen is toegelicht op pagina 47.

Grondslagen voor de consolidatie

In de geconsolideerde jaarrekening van NV Fryslân Miljeu zijn de financiële gegevens verwerkt van de tot de groep behorende maatschappijen. De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld met toepassing van de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling van NV Fryslân Miljeu.

De financiële gegevens van NV Fryslân Miljeu zijn verwerkt in de geconsolideerde jaarrekening zodat, gebruikmakend van artikel 2:402 BW, is volstaan met een verkorte winst- en verliesrekening in de vennootschappelijke jaarrekening.

De financiële gegevens van de groepsmaatschappijen zijn volledig in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen onder eliminatie van onderlinge verhoudingen en transacties.

Algemene grondslagen voor de opstelling van de geconsolideerde jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld volgens de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW.

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Tenzij anders vermeld.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts opgenomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten, zoals vorderingen en schulden, als financiële derivaten verstaan.

In de toelichting op de onderscheiden posten van de balans wordt de reële waarde van het betreffende instrument toegelicht als die afwijkt van de boekwaarde. Indien het financiële instrument niet in de balans is opgenomen wordt de informatie over de reële waarde gegeven in de toelichting op de 'Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen'.

Voor de grondslagen van primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost.

De vennootschap past hedge-accounting toe op basis van generieke documentatie.

De vennootschap documenteert de wijze waarop de hedgerelaties passen in de doelstellingen van het risicobeheer, de hedgestrategie en de verwachting aangaande de effectiviteit van de hedge.

De vennootschap dekt haar renterisico af door renteswaps.

Het effectieve deel van financiële derivaten die zijn toegewezen voor kostprijs-hedge-accounting, wordt tegen kostprijs gewaardeerd. Op iedere balansdatum wordt bepaald of er een indicatie is voor ineffectiviteit door de kritische kenmerken van de afgedekte positie. In het geval dat de kritische kenmerken van het hedge-instrument en de kritische kenmerken van de afgedekte positie niet aan elkaar gelijk zijn, is dit een indicatie dat de kostprijs-hedge een ineffectief deel bevat. In dat geval wordt een kwantitatieve ineffectiviteitsmeting uitgevoerd door het vergelijken van de cumulatieve verandering van de reële waarde van het hedge-instrument met de cumulatieve verandering van de reële waarde van de afgedekte positie sinds het aanwijzen van de hedgerelatie. Ineffectiviteit wordt in de winst- en verliesrekening verwerkt indien en voor zover uit de kwantitatieve ineffectiviteitsmeting (cumulatief) een verlies blijkt.

Voor de toelichting van primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de specifieke postgewijze toelichting. Onderstaand is het beleid van de groep opgenomen ten aanzien van financiële risico's. Tevens worden de financiële derivaten van de groep en de hiermee verbonden financiële risico's toegelicht.

Renterisico

Het renterisicobeleid heeft tot doel de renterisico's die voortkomen uit de financiering van de vennootschap te beperken en daarmee tevens de netto-rentelasten te optimaliseren. Dit beleid vertaalt zich in een gewenst profiel van vastrentende en variabel-rentende posities inclusief liquide middelen.

Liquiditeitsrisico

Periodiek worden liquiditeitsbegrotingen opgesteld. Door tussentijdse monitoring en eventuele bijsturing worden liquiditeitsrisico's beheerst. In de liquiditeitsbegrotingen wordt rekening gehouden met beperkte beschikbaarheid van liquide middelen waaronder bankgaranties.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeveranderingen. De afschrijvingen worden gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs, rekening houdend met eventuele residuwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming. Kosten voor periodiek groot onderhoud worden ten laste gebracht van het resultaat op het moment dat ze zich voordoen.

De materiele vaste activa waarvan de onderneming krachtens een financiële leaseovereenkomst de economische eigendom heeft, wordt geactiveerd. De uit de financiële leaseovereenkomst voortkomende verplichting worden als schuld verantwoord. De in de toekomstige leasetermijnen begrepen interest wordt gedurende de looptijd van de financiële leaseovereenkomst ten laste van het resultaat gebracht.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en de geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid worden in mindering gebracht. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen.

Liquide middelen

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Indien middelen niet vrij ter beschikking staan, dan wordt hiermee bij de waardering rekening gehouden.

Voorzieningen

Voorziening jubileumuitkeringen:

Deze voorziening is getroffen voor toekomstige jubileumuitkeringen aan werknemers. De voorziening is berekend door een onafhankelijk actuariael bureau, op basis van contante waarde van de verplichtingen uit hoofde bij de vennootschap geldende regelingen voor jubileumuitkeringen. Hierbij is rekening gehouden met toekomstige salarisstijgingen en ontslagkansen. De gehanteerde disconteringsvoet bedraagt 4,5 %. De looptijd van deze voorziening is langlopend.

Langlopende en kortlopende schulden

Opgenomen leningen en schulden worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Pensioenregelingen personeel

De voor het personeel geldende pensioenregelingen worden gefinancierd door afdrachten aan de pensioenuitvoerder. De verschuldigde premie wordt als last in de winst- en verliesrekening verantwoord. Als de reeds betaalde premiebedragen de verschuldigde premie overtreffen, wordt het meerdere opgenomen als overlopend actief voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies. Indien er, naast de verplichting voor periodieke pensioenpremies, een verplichting bestaat voor per balansdatum opgebouwde pensioenrechten (backserviceverplichtingen), wordt de verplichting in de balans opgenomen tegen de contante waarde. Ultimo 2016 (en 2015) waren er voor de vennootschap geen pensioenvorderingen en geen verplichtingen naast de betaling van de jaarlijks aan de pensioenuitvoerder verschuldigde premie.

De jaarlijkse premie die voor rekening van de werkgever komt, bedraagt vanaf 1 april 2016 13,16% (en vanaf 1 januari 2016 12,46%) van het pensioengevend salaris. Het pensioengevend salaris is gebaseerd op het brutoloon minus een franchise (ad € 13.000). Het pensioengevend salaris is gemaximeerd op € 101.519.

De dekkingsgraad van het ABP bedraagt per 31-12-2016 96,6% (31-12-2015: 98,2%). Het ABP heeft een herstelplan opgesteld waarin staat wat zij doen om de financiële situatie binnen 5 jaar te verbeteren. Dit plan is goedgekeurd door De Nederlandsche Bank, de toezichthouder van de Nederlandse pensioenfondsen. De belangrijkste punten uit dit herstelplan zijn:

- Zolang de dekkingsgraad lager is dan 104,2% worden de pensioenen niet aangepast aan de loonontwikkeling.
- De premie moet minimaal kostendekkend zijn en bij een lage dekkingsgraad (dekkingstekort) bijdragen aan herstel van het fonds. Om de financiële positie te verbeteren, geldt er een tijdelijke herstelopslag op de premie voor ouderdoms- en nabestaandenpensioenen.
- Het beleggingsbeleid is aangepast waardoor het beleggingsrisico lager is.
- In het herstelplan is ruimte opgenomen om tegenvallers op te vangen. Als het herstel trager verloopt dan verwacht, kunnen bijvoorbeeld de pensioenen verlaagd worden.

Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

Opbrengsten en diensten worden opgenomen naar rato van de mate waarin de diensten zijn verricht, gebaseerd op de tot dat moment in het kader van de dienstverlening gemaakte kosten in verhouding tot de geschatte kosten van de totaal te verrichten dienstverlening. De kostprijs van deze diensten wordt aan dezelfde periode toegerekend.

Netto-omzet

Als netto-omzet wordt verantwoord de opbrengst van de in het verslagjaar bij deelnemers en derden in rekening gebrachte diensten.

Baten en lasten

De baten en lasten worden verantwoord in het jaar waarop zij betrekking hebben.

Belastingen

De vennootschapsbelasting wordt berekend tegen het geldende tarief over het resultaat van het boekjaar. Op basis van artikel 2 lid 7 van de Wet op de vennootschapsbelasting was NV Fryslân Miljeu als overheidstaken uitvoerende vennootschap t/m het boekjaar 2015 niet belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting. In 2015 is de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen aangenomen. Vanaf het boekjaar 2016 is ook NV Fryslân Miljeu vennootschapsbelastingplichtig.

Exploitatiesubsidies

Exploitatiesubsidies worden ten gunste van de winst-en-verliesrekening gebracht in het jaar ten laste waarvan de gesubsidieerde uitgaven komen/waarvan de opbrengsten zijn gederfd/waarvan het exploitatietekort zich heeft voorgedaan.

Kritische schattingen en veronderstellingen

De onderneming maakt schattingen en aannames omtrent de toekomst. De resulterende boekhoudkundige uitkomsten zullen, per definitie, zelden gelijk zijn aan de werkelijke resultaten. De schattingen en veronderstellingen hebben betrekking op de in de balans opgenomen voorzieningen, worden regelmatig geëvalueerd en zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en overige factoren, inclusief verwachtingen van toekomstige gebeurtenissen die op grond van de omstandigheden als redelijk worden ervaren.

Bijzondere waardeverminderingen vaste activa

Minimaal eenmaal per jaar wordt beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een individueel vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig

zijn, wordt de realiseerbare waarde van het desbetreffende actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort bepaald.

Grondslagen voor de opstelling van het geconsolideerd kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit liquide middelen. Winstbelastingen, ontvangen en betaalde interest en ontvangen dividenden worden opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Betaalde dividenden worden opgenomen onder de kasstroom uit financieringsactiviteiten. De verkrijgingsprijs van verworven groepsmaatschappijen wordt opgenomen onder de kasstroom uit investeringsactiviteiten, voor zover betaling in geldmiddelen heeft plaatsgevonden. Hierbij worden geldmiddelen aanwezig in deze groepsmaatschappijen afgetrokken van de aankoopprijs. Transacties waarbij geen ruil van geldmiddelen plaatsvindt, waaronder financiële leasing, worden niet in het kasstroomoverzicht opgenomen. De betaling van de leasetermijnen uit hoofde van het financiële leasecontract wordt voor het gedeelte dat betrekking heeft op de aflossing als een uitgave uit financieringsactiviteiten aangemerkt en voor het gedeelte dat betrekking heeft op de interest als een uitgave uit operationele activiteiten.

Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2016

Materiële vaste activa

	Containers	Wagenpark	Overig	Totaal
	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000
Aanschafwaarde	25.126	12.037	887	38.050
Cumulatieve afschrijvingen	-10.856	-6.621	-638	-18.115
Balans per 1 januari 2016	14.270	5.416	249	19.935
Investeringsen	1.132	2.849	78	4.059
Desinvesteringen	-4	-1	-3	-8
Afschrijvingen	-1.659	-1.353	-88	-3.100
Balans per 31 december 2016	13.739	6.911	236	20.886
Aanschafwaarde	26.254	14.005	981	41.240
Cumulatieve afschrijvingen	-12.515	-7.094	-745	-20.354
Afschrijvingspercentages	6,7%-33%	12%-50%	10%-33%	

In de materiële vaste activa zijn containers (inzamelmiddelen) en het wagenpark (voertuigen) begrepen met een boekwaarde van € 8.238.000, die worden gefinancierd door middel van financiële lease. De vennootschap heeft niet de juridische eigendom van deze activa.

Vlottende activa

Vorderingen en overlopende activa	31 december 2016 € 1.000	31 december 2015 € 1.000
Debiteuren	1.900	1.943
Aandeelhouders	515	423
Belastingen en premies sociale verzekeringen	345	321
Overige vorderingen en overlopende activa	346	335
	3.106	3.022

De vorderingen hebben een looptijd van minder dan een jaar. Op de post debiteuren is een voorziening wegens mogelijke oninbaarheid van € 17.000 (in 2015 € 20.000) in mindering gebracht.

Eigen vermogen

	31 december 2016 € 1.000	31 december 2015 € 1.000
Groepsvermogen	7.412	6.970

Voor een specificatie van het groepsvermogen wordt verwezen naar de toelichting op de vennootschappelijke balans.

Voorzieningen

	2016 € 1.000	2015 € 1.000
Voorziening Jubilea-uitkeringen		
Balans per 1 januari	66	66
Dotatie aan de voorziening	-	-
Onttrekkingen	-	-
Saldo per 31 december	66	66

Langlopende schulden

	31 december 2016			31 december 2015		
	Totaal € 1.000	Looptijd > 5 jaar	Rentevoet % (gemiddeld)	Totaal € 1.000	Looptijd > 5 jaar	Rentevoet % (gemiddeld)
Leningen kredietinstellingen	3.183	-	3,3%	2.753	-	3,5%
Financial lease	8.679	1.808	3,5%	7.603	1.847	3,7%
Totaal	11.862	1.808		10.356	1.847	
Aflossingsverplichting:						
Leningen	-1.184			-1.370		
Financial lease	-1.378			-1.092		
Totaal	-2.562			-2.462		
Per saldo	9.300			7.894		

De aflossingsverplichtingen voor het komende jaar zijn verantwoord onder de kortlopende schulden. De rente die betaald wordt op de leningen kredietinstellingen ligt tussen de 2,3% en 4,3% en op de financial lease tussen de 2,4% en 4,5%.

Verstrekte zekerheden

- Verpanding van vorderingen op groepsmaatschappijen. Het totaal van deze vorderingen mag maximaal € 6.500.000 bedragen.
- Verpanding van bedrijfsinventaris van NV Fryslân Miljeu.
- Verpanding van de debiteurenvorderingen van NV Fryslân Miljeu.
- Verpanding van de door NV Fryslân Miljeu gehouden aandelen op naam in het kapitaal van al haar dochtervennootschappen.
- Er mag uitsluitend winst worden uitgekeerd als het garantievermogen groter is en groter blijft dan de afgesproken percentages in de kredietovereenkomst. Er mag alleen winst worden uitgekeerd uit de vrije kasstroom.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

	31 december 2016 € 1.000	31 december 2015 € 1.000
Crediteuren	1.622	1.943
Schulden aan kredietinstellingen	929	1.474
Belastingen en premies sociale verzekeringen	1.295	1.136
Schulden terzake pensioenen	76	86
Aflossingsverplichting leningen	2.562	2.462
Aandeelhouders	134	198
Overige schulden en overlopende passiva	887	951
	7.505	8.250

Onder de belastingen en premies sociale verzekeringen is een bedrag van € 135.000 terzake te betalen vennootschapsbelasting opgenomen.

De maximale rekening courantfaciliteit bij kredietinstellingen bedraagt € 3.000.000. De verstrekte zekerheden staan vermeld onder de toelichting op de langlopende schulden.

Voor de afdekking van het renterisico op langlopende schulden heeft de vennootschap twee renteswaps en een rentecap afgesloten. Voor de verwerking van de renteswap past de vennootschap kostprijs-hedge-accounting toe. De reële waarde van de renteswaps is bepaald op basis van de waardering van de bank.

De eerste swap heeft een hoofdsom van € 3.000.000. Met deze renteswap wordt het risico van een variabele rente (gebaseerd op 1-maands Euribor) afgedekt door een overeengekomen vast rentepercentage van 1,2 % voor de gehele looptijd. Vanaf 1 april 2012 loopt het nominaal bedrag lineair af in 5 jaar. De kostprijs van de renteswap bedraagt nihil. De negatieve reële waarde op balansdatum is -/- € 1.000 (2015 -/- € 10.000).

De tweede swap heeft een hoofdsom van € 2.000.000. Met deze renteswap wordt het risico van een variabele rente (gebaseerd op 3-maands Euribor) afgedekt door een overeengekomen vast rentepercentage van 0,7% voor de gehele looptijd. Vanaf 1 mei 2014 loopt het nominaal bedrag lineair af in 5 jaar. De kostprijs van de renteswap bedraagt nihil. De negatieve reële waarde op balansdatum is -/- € 14.000 (2015 -/- € 22.000).

De rentecap heeft een hoofdsom van € 2.000.000. Met deze rentecap wordt het risico van een variabele rente (gebaseerd op 1-maands Euribor) afgedekt door een overeengekomen renteplafond van 3,5%. Vanaf 1 januari 2010 loopt het nominaal bedrag lineair af in 7 jaar.

In de met de bank afgesloten overeenkomst is geen verplichting opgenomen tot bijstorting in het geval er sprake is van een negatieve waarde van de renteswaps die een vastgestelde grens overschrijdt, uitgezonderd indien er sprake is van tussentijdse beëindiging van de financiering.

Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen

	< 1 jaar	1 - 5 jaar	> 5 jaar
Operational lease containers (inzamelmiddelen)	79	315	184
Operational lease wagenpark (voertuigen)	937	1.065	-
Huur huisvesting	1.156	1.663	483
	2.172	3.043	667

De leaseverplichtingen van de inzamelmiddelen en de voertuigen is inclusief een bijdrage voor onderhoud en reparatie. De huur huisvesting betreft de huur van winkelpanden, van opslagterreinen en van kantoorruimte.

De Fryslân Miljeu-groep, met uitzondering van B.V. Fryslân Miljeu Diensten, is op basis van de B3-status eigen risicodragers ten aanzien van de WW.

In 2016 zijn investeringsverplichtingen aangegaan voor € 1.790.000.

Toelichting op de geconsolideerde winst- en verliesrekening over 2016

Netto-omzet

	2016 € 1.000	2015 € 1.000
Omzet contracten	24.250	23.199
Overige opbrengsten	6.220	5.948
	30.470	29.147

De omzet contracten omvat de werkzaamheden die voortvloeien uit contracten met bedrijven en dienstverleningsovereenkomsten met de aangesloten gemeenten.

De overige opbrengsten bestaan uit activiteiten die niet direct samenhangen met de omzet contracten.

Uitbesteed werk en externe kosten

De kosten uitbesteed werk en externe kosten hebben een directe relatie met de gerealiseerde omzet en overige opbrengsten.

Lonen, salarissen en sociale lasten

	2016 € 1.000	2015 € 1.000
Lonen en salarissen	7.094	6.844
Sociale lasten	963	918
Pensioenlasten	695	748
	8.752	8.510

De dekkingsgraad van het ABP bedraagt per 31 december 2016 96,6% (2015 98,2%).

De vennootschap heeft een pensioenregeling afgesloten met het bedrijfstakpensioenfonds ABP. De opgebouwde aanspraken worden steeds in het betreffende kalenderjaar af gefinancierd door middel van kostendekkende premiebetalingen. De pensioenregeling betreft een geïndexeerde middelloonregeling. Op basis van de uitvoeringsovereenkomsten heeft de vennootschap bij een tekort in het fonds geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen anders dan door hogere toekomstige premies.

Aantal werknemers

Het gemiddeld aantal werknemers (fte) gedurende het boekjaar kan als volgt worden weergegeven (allen in Nederland):

	2016	2015
NV Fryslân Miljeu	24	26
BV Fryslân Miljeu Noordwest	52	52
BV Fryslân Miljeu Noordoost	4	4
BV Fryslân Miljeu Zuidwest	-	2
BV Fryslân Miljeu Zuidoost	20	20
BV Fryslân Miljeu Bedrijfsservice	19	19
BV Fryslân Miljeu Diensten	22	24
Stichting Omrin Estafette	19	18
	160	165

Afschrijvingen op immateriële en materiële vaste activa

	2016 € 1.000	2015 € 1.000
Materiële vaste activa	3.100	2.891
	3.100	2.891

Overige bedrijfskosten

	2016 € 1.000	2015 € 1.000
Overige personeelskosten	693	629
Huisvestingskosten	1.802	1.715
Onderhoud- en reparatiekosten	1.709	1.633
Overige transportkosten	1.301	1.739
Overige bedrijfskosten	2.722	2.517
	8.227	8.233

Financiële baten en lasten

	2016 € 1.000	2015 € 1.000
Rentebaten en soortgelijke opbrengsten	-	-
Rentelasten en soortgelijke kosten	-493	-534
	-493	-534

Belastingen

De belasting over het resultaat is als volgt te berekenen:

Resultaat voor belastingen	1.251.000
Niet belastbaar resultaat	674.000
Belastbaar bedrag	577.000

Het niet belastbare resultaat ziet op de inzameling van huishoudelijke afvalstromen.

De belasting volgens de winst- en verliesrekening is als volgt te berekenen:

Belastbaar bedrag	577.000
20% van 200.000	40.000
25% van 377.000	95.000
Totaal	135.000
Belasting volgens de winst- en verliesrekening	135.000

Vennootschappelijke balans voor winstbestemming per 31 december 2016

	31 december 2016		31 december 2015	
	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000
Actief				
Vaste activa				
Materiële vaste activa	122		190	
Financiële vaste activa	10.727		9.785	
		10.849		9.975
Vlottende activa				
Vorderingen en overlopende activa		3.089		2.908
		13.938		12.883

Vennootschappelijke balans voor winstbestemming per 31 december 2016

	31 december 2016		31 december 2015	
	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000	€ 1.000
Passief				
Eigen vermogen				
Geplaatst kapitaal	712		712	
Agio	235		235	
Dividendreserve	3.927		3.366	
Overige reserves	1.422		1.051	
Resultaat boekjaar	1.116		1.606	
		7.412		6.970
Vorzieningen		11		11
Langlopende schulden		2.000		1.384
Kortlopende schulden en overlopende passiva		4.515		4.518
		13.938		12.883

Vennootschappelijke winst- en verliesrekening over 2016

De vennootschappelijke winst- en verliesrekening is op grond van artikel 2:402 BW in beknopte vorm weergegeven.

	2016 € 1.000	2015 € 1.000
Resultaat deelnemingen	1.114	1.606
Saldo overige baten en lasten	2	-
Resultaat	1.116	1.606

Toelichting op de vennootschappelijke balans per 31 december 2016

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld volgens de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW.

Voor de algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening, de grondslagen voor de waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat, alsmede voor de toelichting op onderscheiden activa en passiva en de resultaten wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening, voor zover hierna niet anders wordt vermeld.

De vennootschappelijke winst- en verliesrekening is op grond van artikel 2:402 BW in beknopte vorm weergegeven.

Grondslag financiële vaste activa

Deelnemingen in groepsmaatschappijen waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd op de nettovermogenswaarde, doch niet lager dan nihil. Deze nettovermogenswaarde wordt berekend op basis van de grondslagen van N.V. Fryslân Miljeu. Als de nettovermogenswaarde negatief is, wordt de deelneming op nihil gewaardeerd. Daarbij worden tevens andere langlopende belangen in aanmerking genomen die feitelijk moeten worden aangemerkt als onderdeel van de netto-investering in de deelneming. Wanneer de vennootschap geheel of ten dele instaat voor de schulden van de desbetreffende deelneming, respectievelijk de feitelijke verplichting heeft de deelneming (voor haar aandeel) tot betaling van haar schulden in staat te stellen, wordt een voorziening gevormd. Bij het bepalen van de omvang van deze voorziening wordt rekening gehouden met reeds op vorderingen op de deelneming in mindering gebrachte voorziening voor oninbaarheid.

De vorderingen op en leningen aan deelnemingen alsmede de overige vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs, welke gelijk zijn aan de nominale waarde, onder aftrek van noodzakelijk geachte voorzieningen.

Toelichting op de onderscheiden posten van de balans

Materiële vaste activa

Een overzicht van de materiële vaste activa is onderstaand opgenomen:

	Containers € 1.000	Wagenpark	Overig € 1.000	Totaal € 1.000
Aanschafwaarde	109	114	189	412
Cumulatieve afschrijvingen	-13	-58	-151	-222
Balans per 1 januari 2016	96	56	38	190
Investeringsen	-55	2	0	-53
Desinvesteringen	-	-	-	-
Afschrijvingen	13	-16	-12	-15
Balans per 31 december 2016	54	42	26	122
Aanschafwaarde	54	116	189	359
Cumulatieve afschrijvingen	-	-74	-163	-237
Afschrijvingspercentages	6,7%	14%-20%	20%-33%	

Financiële vaste activa

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

	2016 € 1.000	2015 € 1.000
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	7.550	7.070
Vorderingen op groepsmaatschappijen	3.177	2.715
	10.727	9.785

Het verloop van de deelnemingen is als volgt:

	Deelnemingen in groeps- maatschappijen € 1.000
Boekwaarde per 1 januari 2016	7.070
Resultaat deelnemingen	1.116
Uitgekeerd dividend	-636
Boekwaarde per 31 december 2016	7.550

Het verloop van de vorderingen op groepsmaatschappijen is als volgt:

	Vorderingen op groepsmaatschappijen € 1.000
Boekwaarde per 1 januari 2016	2.715
Verstrekkingsen	2.000
Aflossingen	-1.538
Boekwaarde per 31 december 2016	3.177

De vorderingen op groepsmaatschappijen betreffen leningen die zijn uitgezet bij de dochtermaatschappijen. De looptijd en rentebetalingen komen overeen met de voorwaarden tussen de geldverstrekker en N.V. Fryslân Miljeu. De looptijd varieert van vijf tot zes jaar en de rentetarieven liggen tussen de 2,7% en 4,3%.

Vorderingen

	31 december 2016 € 1.000	31 december 2015 € 1.000
Debiteuren	173	42
Groepsmaatschappijen	2.689	2.677
Overige vorderingen en overlopende activa	227	189
Balans per 31 december	3.089	2.908

De kortlopende vorderingen hebben een looptijd korter dan 1 jaar. Op de post groepsmaatschappijen is een voorziening wegens mogelijke oninbaarheid van € 116.000 in mindering gebracht. Over de rekening-courantpositie met groepsmaatschappijen wordt geen rente berekend.

Eigen vermogen

Geplaatst kapitaal	31 december 2016 € 1.000	31 december 2015 € 1.000
Balans per 1 januari	712	712
Storting	-	-
Vermindering	-	-
Balans per 31 december	712	712

Het maatschappelijk kapitaal bedraagt € 1.589.000.

De aandelen zijn in handen van in NV Fryslân Miljeu participerende Friese gemeenten.

Het geplaatste aandelenkapitaal is als volgt verdeeld:

Aandelen A 80.534 aandelen à nominaal € 4,53 (nlg 10)

Aandelen B 14.723 aandelen à nominaal € 4,53 (nlg 10)

Aandelen C 40.759 aandelen à nominaal € 4,53 (nlg 10)

Aandelen D 8.324 aandelen à nominaal € 4,53 (nlg 10)

Aandelen E 12.449 aandelen à nominaal € 4,53 (nlg 10)

Bij de omrekening van guldens naar euro's is gebruik gemaakt van artikel 2:178c BW.

Per balansdatum houdt de rechtspersoon in totaal 8.324 aandelen D daarvan ten bedrage van totaal € 38.000 voor eigen rekening. De verkrijgingsprijs daarvan is in mindering gebracht op de overige reserves. Het verloop gedurende het boekjaar van de door de rechtspersoon voor eigen rekening gehouden eigen aandelen is als volgt:

	Aantal	Nominale waarde € 1.000
Balans per 1 januari	-	-
Aankoop	8.324	38
Verkoop	-	-
Balans per 31 december	8.324	38

Agio

	2016 € 1.000	2015 € 1.000
Balans per 1 januari	235	235
Toename	-	-
Afname	-	-
Balans per 31 december	235	235

Dividendreserve

	Dividend Reserve A € 1.000	Dividend Reserve B € 1.000	Dividend Reserve C € 1.000	Dividend Reserve D € 1.000	Dividend Reserve E € 1.000	Totaal € 1.000
Balans per 1 januari 2016	2.438	28	721	178	-	3.366
Toename uit winstbestemming	1.000	66	124	-12	19	1.197
Uitkering dividend	-518	-36	-71	-	-11	-636
Balans per 31 december 2016	2.921	58	774	166	8	3.927

De dividendreserves A tot en met E zijn gekoppeld aan de aandelen zoals opgenomen onder het geplaatst kapitaal.

Overige reserves

	2016 € 1.000	2015 € 1.000
Balans per 1 januari	1.051	778
Toename van algemene reserves	409	273
Bezit eigen aandelen	-38	-
Afname uit winstbestemming	-	-
Balans per 31 december	1.422	1.051

Voorstel tot winstbestemming van het resultaat over het boekjaar 2016

Zoals uit de jaarrekening blijkt, bedraagt het resultaat over 2016 € 1.116.000.

Overeenkomstig het bepaalde in artikel 19 lid 4 van de statuten wordt de winst uit de besloten vennootschappen toegevoegd aan de dividendreserve.

Overeenkomstig het bepaalde in artikel 19 lid 5 van de statuten wordt voorgesteld 7% primair dividend over het nominale bedrag van de aandelen en agio uit te keren, zijnde een bedrag van € 64.000.

Voorgesteld wordt om van **dividendreserve A** na uitkering van het primair dividend - overeenkomstig de statuten het restant van de winst, groot € 528.000, uit te keren aan de aandeelhouders met letteraandelen A.

Voorgesteld wordt om van **dividendreserve B** na uitkering van het primair dividend - overeenkomstig de statuten het restant van de winst, groot € 19.000, uit te keren aan de aandeelhouders met letteraandelen B.

Voorgesteld wordt om van **dividendreserve C** na uitkering van het primair dividend - overeenkomstig de statuten het restant van de winst, groot € 53.000, uit te keren aan de aandeelhouders met letteraandelen C.

Omdat de letteraandelen D door NV Fryslân Miljeu worden gehouden, kan geen dividend van **dividendreserve D** worden uitgekeerd.

Voorgesteld wordt om van **dividendreserve E** na uitkering van het primair dividend - overeenkomstig de statuten het restant van de winst, groot € 7.000, uit te keren aan de aandeelhouders met letteraandelen E.

Voorgesteld wordt om het resterende resultaat, groot € 445.000, overeenkomstig artikel 19 lid 7 aan het eigen vermogen toe te voegen.

Resultaatbestemming voorgaand boekjaar 2015

De jaarrekening 2015 is vastgesteld door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 24 juni 2016. De resultaatsbestemming is vastgesteld conform het daartoe gedane voorstel.

Ultimo 31-12-2016 en 31-12-2015 is het geconsolideerde en enkelvoudige vermogen gelijk. Ultimo 2016 is het resultaat boekjaar geconsolideerd en enkelvoudig gelijk. Ultimo 2015 was hierin nog een afwijking aanwezig van € 29.000, door een verschil in geconsolideerde en enkelvoudige opname en waardering van Stichting Omrin Estafette.

Voorzieningen

	2016 € 1.000	2015 € 1.000
Voorziening Jubilea-uitkeringen		
Balans per 1 januari	11	11
Dotatie aan de voorziening	-	-
Onttrekkingen	-	-
Balans per 31 december	11	11

Langlopende schulden

	31 december 2016			31 december 2015		
	Totaal € 1.000	Looptijd > 5 jaar	Rentevoet %	Totaal € 1.000	Looptijd > 5 jaar	Rentevoet %
Leningen kredietinstellingen	3.183	-	4,0%	2.754	-	4,0%
Totaal	3.183	-		2.754	-	
Aflossingsverplichting 1e jaar	-1.183			-1.370		
Per saldo	2.000			1.384		

De aflossingsverplichting voor het komende jaar is verantwoord onder de kortlopende schulden.

Verstreckte zekerheden

- Verpanding van vorderingen op groepsmaatschappijen. Het totaal van deze vorderingen mag maximaal € 6.500.000 bedragen.
- Verpanding van bedrijfsinventaris van NV Fryslân Miljeu.
- Verpanding van de debiteurenvorderingen van NV Fryslân Miljeu.
- Verpanding van de door NV Fryslân Miljeu gehouden aandelen op naam in het kapitaal van al haar dochtervennootschappen.
- Er mag uitsluitend winst worden uitgekeerd als het garantievermogen groter is en groter blijft dan de afgesproken percentages in de kredietovereenkomst. Er mag alleen winst worden uitgekeerd uit de vrije kasstroom.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

	31 december 2016 € 1.000	31 december 2015 € 1.000
Crediteuren	191	452
Schulden aan kredietinstellingen	929	1.474
Belastingen en premies sociale verzekeringen	705	696
Schulden terzake pensioenen	16	19
Groepsmaatschappijen	1.300	313
Aflossingsverplichting lening	1.183	1.370
Overige schulden en overlopende passiva	191	194
	4.515	4.518

De kortlopende schulden hebben een looptijd korter dan 1 jaar. Over de rekening-courantpositie met groepsmaatschappijen wordt geen rente berekend.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

	< 1 jaar	1 - 5 jaar	> 5 jaar
Operational lease wagenpark (voertuigen)	28	53	-
Huur huisvesting	330	330	-
	358	383	-

De leaseverplichtingen van de voertuigen is inclusief een bijdrage voor onderhoud en reparatie. De huur huisvesting betreft de huur van kantoorruimte.

De Fryslân Miljeu-groep, met uitzondering van B.V. Fryslân Miljeu Diensten, is op basis van de B3-status eigen risicodragers ten aanzien van de WW.

Toelichting op de onderscheiden posten van de vennootschappelijke winst- en verliesrekening over 2016

Het gemiddeld aantal werknemers (fte) bij NV Fryslân Miljeu gedurende het jaar bedroeg 24 (2015: 26) (allen in Nederland).

Overige toelichtingen en ondertekening van de jaarrekening

Bezoldiging van bestuurder en commissarissen

Voor de bezoldiging van commissarissen van de rechtspersoon kwam in 2016 een bedrag van € 40.000 (2015: € 45.000) ten laste van de vennootschap en haar groepsmaatschappijen.

Voor de bezoldiging van de bestuurder (Afvalsturing Friesland NV) kwam in 2016 een bedrag van € 70.000 (2015: € 70.000) ten laste van de vennootschap en haar groepsmaatschappijen.

Leeuwarden, 8 juni 2017

De bestuurder,
namens deze

De Raad van Commissarissen,

J.W.G. Vernooij, algemeen directeur

G. Krol, president-commissaris

Th.R. Piersma

H. Sikkema

J.H. Veenhouwer

M.H.M. van der Werff

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Hiervoor wordt verwezen naar de hierna opgenomen verklaring.

Statutaire regeling betreffende de bestemming van het resultaat

In artikel 19 van de statuten van NV Fryslân Miljeu zijn bepalingen opgenomen met betrekking tot de winstdeling.

- lid 1 De winst staat ter beschikking van de Algemene Vergadering, met inachtneming van het volgende:
- lid 2 De voor uitkering vatbare winst kan slechts worden uitgekeerd voorzover het eigen vermogen groter is dan het gestorte deel van het kapitaal plus de reserves die wettelijk moeten worden aangehouden.
- Uitkering geschiedt na vaststelling van de jaarrekening.
 - Tussentijdse uitkeringen mogen slechts worden toegestaan indien aan de eerste voorwaarde is voldaan.
- lid 3 De reserves zijn als volgt opgebouwd:
- wettelijke reserves
 - overige reserves
 - dividendreserve per serie van letteraandelen.
- lid 4 De winst uit de besloten vennootschappen wordt toegevoegd aan de dividendreserve met inachtneming van het volgende:
- lid 5 Van de winst wordt - met inachtneming van het in de vorige leden bepaalde - aan de aandeelhouders een primair dividend uitgekeerd van 7% over het gestorte nominale bedrag van hun aandelen en agio of zoveel minder als het beschikbare bedrag toelaat. Eventueel wordt het dividend vermeerderd met achterstallig primair dividend.
- lid 6 Met inachtneming van het in vorige leden bepaalde kan de Algemene Vergadering besluiten tot uitkering van de winst op gewone aandelen.
- lid 7 Op de na toepassing van vorige leden resterende winst, worden in aftrek gebracht de niet gedelgde verliessaldi. De alsdan resterende winst wordt uitgekeerd aan de aandeelhouders in verhouding tot het nominale bedrag van de aandelen.

Deloitte.

Deloitte Accountants B.V.
Sophialaan 24-26
8911 AE Leeuwarden
Postbus 826
8901 BP Leeuwarden
Nederland

Tel: 088 288 2888
Fax: 088 288 9877
www.deloitte.nl

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan de Algemene Vergadering van N.V. Fryslân Miljeu

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN JAARREKENING 2016

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van N.V. Fryslân Miljeu te Leeuwarden gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van N.V. Fryslân Miljeu op 31 december 2016 en van het resultaat over 2016 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. De geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2016.
2. De geconsolideerde en enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2016.
3. De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening".

Wij zijn onafhankelijk van N.V. Fryslân Miljeu zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Het bestuursverslag
- De overige gegevens

Deloitte.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.
- Alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de vennootschap in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Deloitte.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de vennootschap.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een vennootschap haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Deloitte.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Leeuwarden, 8 juni 2017

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: R.J. de Wilde RA